

HISTORIEN BAG BORUPGAARD

EGEBÆKSVANG SOGN, LYNGE-KRONBORG HERRED, FREDERIKSBORG AMT

Borupgaard ved Snekkersten hører til landets ældste bebyggelser. Fra Valdemar Sejrs tid (1211) har vi overleveret navneformen Bothorp. Gården hører til Torp-gruppen af danske stednavne og har sin oprindelse måske helt tilbage til omkring år 1000, hvor den store nyopdykningsperiode begyndte, der i løbet af få århundreder bragte Danmarks vidtstrakte almindinger under plov. Først i nyere tid er gården ved udvidelser gået over til at blive hovedgård.

I det 12. århundrede hørte Borup og dens jorde ind under Esum Kloster. Senere nævnes den i privilegier til Roskildebisperne, deriblandt Absalon og Peder Sunesøn. Fra den senere del af Middelalderen høre vi ikke noget til gården. Først i midten af det 16. århundrede dukker den atter frem i dokumenterne og fra nu af omtales den glimtvis, indtil cirka år 1800, efter hvilken tid der foreligger lidt fyldigere oplysninger om gårdens forhold.

På et eller andet tidspunkt derimellem - formentlig ved Reformationen - er Borup overgået til privat eje. I slutningen af 1540'erne ejedes den i hvert fald af Peder Hanssen, borger i Helsingør. Ved et skøde af 4. maj 1549 overdrog denne til Kongen; I gaard kaldet Borup - med Teglgård og anden tillæggelse - i Tykiof Sogn. Som vidner underskrev så prominente folk som Borgmestrene Jørgen Kock i Malmø, Poul Hanssen og Oluf Skriver i København foruden udstederens broder, Christoffer Hanssen. Peder Hanssen er formentlig blevet boende på gårde, thi efter et Kancellibrev udstedt på Frederiksborg d. 8 Marts 1563 anmodede Kirstine, Peder Hanssen, om at måtte beholde Borupgård; Som hun selv bor i, endnu i dette år, for sædvanlig Landgilde. Kirstine Hanssen havde foruden gården i foranledning et Bundgarnsstade i Farvandet udfor. 1566 forlenedes Fogeden på Dragsholm, Frantz Lauritzen med dette stade. Både gård og stade overdroges ved livsbrev af 30. september 1568 til Rasmus van Aabenraa. Selve ejendommen var afgifts fri, af bundgarnsstadet skulle svares afgift til Frederiksborg, og derudover fik Aabenraa udvist; nødtørfvig ildebrændsel af vindfælder. Det var dog ikke længe, han fik lov at nyde sit livsbrev.

Allerede i 1576 får Hans Paasche, Kongens bygmester, Borup kvit og frit tildelt med de tidligere privilegier og derforuden, når sådan forefandtes, fri olden til 40 svin. Hans Paasche eller Hans V. Pascha, som han egentlig hed, var Kronborg bygmester indtil 1578. Muligvis var han også arkitekt ved Valløes opførelse og i alle tilfælde mester for en lang række Epitafier og mindetavler. Det er da sikkert i belønning for ydende tjenester, at Kongen overdrog ham Borupgård. Paasche havde gården i forledning indtil 1582, hvorefter den blev givet til toldskriver, senere Borgmester i Helsingør, Frederik Leyel. Atter denne gang fri for landgilde og anden tyng.

Et århundrede efter, på den store Matrikels tid, får vi oplysninger om gårdens størrelsesforhold. Hartkornstilliggendet var da 9,83 tdr. og det dyrkede areal ca. 30 tdr. land. Borupgaard var altså på dette tidspunkt endnu ikke andet end en, omend ret stor, bondegård. Andre hundrede år efter, i 1777, anfører et topografisk skrift; Boerup, som bestående af en gård og 2 huse. I tiden derefter træder gårdens forhold noget mere frem i lyset. I 1793 var den bortfæstet til en Johs. Christoffersen. Denne var fritaget for den almindelige afgivelse af jord til huslodder mod gengæld af forpligtige sig til vedligeholdelse af nogle sømærker på ejendommens grund. Trods det var gården blevet formindsket siden slutningen af det 17. århundrede. Da Christoffersen i året 1803 fik udstedt " kgl. arvefæste og skødebrev ", stod den i hartkorn for 6½ tdr. I årene derefter omtales Borupgaard som stedse værende "i hænderne på den mere oplyste klasse". Ejendommen var mere eller mindre opdyrket, hvilket forøvrigt i høj grad også var tilfældet for de til gårdens jorder grænsende Helsingørs bymarker. Trods den gode jord og den fordelagtige beliggenhed var driften i en temmelig slet forfatning. Jorden var i usædvanlig grad dækket med sten, og selv de mest opdyrkede marker var gennemskåret af skovstrimler eller besat med spredte skovrester, der hindrede en mere tidssvarende kultivering. I 1828 ejedes gården af P.W. Tegner, agent og købmand i Helsingør, fra hvem den kort efter gik

over til søløjtnant, senere marinekaptajn P.W Tegner. I 1830 opførtes den ene af de nuværende hovedbygninger, i een etage med grundmur og høj kælder, frontispice på begge sider og gråt Hollandsk tegltag. Desuden anlagdes en standsmæssig have. Ejendommen var igen vokset til sin oprindelige hartkornsstørrelse - 9 tdr. land, men en omfattede nu et areal på 200 tdr. land ager, 3 tdr. eng, en lille smule mose og 30 tdr. land skov. Der var således sket betydelige fremskridt i driften. Besætningen bestod af 8 heste, 60 køer, 50 får og 16 svin. I skoven, der bestod af eg, bøg og ask i bedste kraft, kunne ellers ved rationel drift oldenfedes omtrent 30 svin. Udsæden omfattede 16 tdr. landbrug 16 tdr., byg 30 tdr., havre og 6 tdr. blandsæd foruden af ærter og vikker 5 tdr., hver. Høstudbyttet var jævnt godt. I almindelighed var omkring 8 fold. Der lagdes 40 tdr. land kartofler og bjærgedes 150 til 200 læs hø. Gårdens lerede jorder var blevet gennemmerlet og driftsmåden lagt efter tidens krav. Der begyndtes med brak, hvorefter fulgte i rækkefølge rug, byg, rodvækster og bælgssæd for så at afsluttes med et 5 årigt kløver- og havreleje. Kongetinde og skatter beløb sig til i alt 135 Rdlr. årligt. Et udtryk for gårdens efterhånden fortrinlige stand var det, at bankhæftelsen allerede var fuldstændig indfriet. Søløjtnanten Tegner ejede tillige det nærliggende Hjortespring.

Borupgaard udvidedes i løbet af kort tid til godt 19 tdr. htr. ved tilkøb af Cathrinelyst, Borupdammen, Boruphuset og Fiskebodparcellen. Denne samlede ejendom med undtagelse af Hjortespring tilskødede han i feb. 1844 R.H. Rasmussen for i alt 36.000 Rdlr. I første halvdel af halvtredserne var værdien steget til 90.000 rdlr., for hvilken pris den var blevet overtaget af Proprietær Bertelsen. Denne ejede den kun i halvandet år. Med god fortjeneste afhændede han i 1856 gården til Proprietær Constantin Brun for 105.000 Rdlr., hvoraf 60.000 Rdlr., forfaldt ved overtagelsen. Det samlede areal var med underliggende ejendomme da vokset til 300 tdr. land. Jorderne blev i Brun's ejertid gennemdrænede, og besætningen blev forøget til 80 køer og 12 heste foruden får og svin. Forøget med Lyststedet Dalsborg i den nærliggende Egebæksvang Skov solgte han i 1870 ejendommen til Proprietær Scheibel for 121.000 Rdlr. Denne lod den allerede i 1872 gå videre, nu 335 tdr. land, med inventar, besætning og høst for 170.000 Rdlr.

Køberen var Lensbaron Jul. Joh. S. E. Bertouch-lehn til Baroniet sønder karle på Falster. Han erhvervede gården til Baron Preben Wedell Wedellsborg, der året efter blev gift med hans datter, Baronesse Caroline Susanne Bertouch-lehn. Borupgaard med underliggende ejendomme havde nu nået sin højeste størrelse. Under de følgende ejere formindskes tilliggende igen, vel hovedsageligt på grund af den voksende kystbeskyttelse. 1889 solgte Baron Wedell den samlede besiddelse, i alt 334 tdr. land med ca. 30 tdr. htr., for 250.000 Rdlr., til godsejer S. P. V. Segelcke, der i forvejen ejede Sejlstrupgård i jylland. I 1899 afhændede Segelcke igen Borupgaard, nu formindsket ca. 320 tdr. land eller godt 27 tdr. htr., for 235.000 kr. til Geheimekonferensraad G. A. Hagemann. Selve gården var efterhånden udvidet til godt 15 tdr. htr. Det øvrige var tilliggende ejendomme samt mindre parceller. Hagemann havde tidligere været direktør for de danske Sukkerfabrikker. 1902-12 var han direktør for den polytekniske Lærestanstalt og stiftede i forbindelse hermed det kendte Hagemanns Kollegium, der åbnedes 1909. Han døde på Borupgaard i 1916, hvorefter ejendommen ved arv gik over til hans svigersøn, den nuværende ejer Dr. med., Landbrugskandidat K. A. Hasselbalch, der tillige er indehaver af Grønnesøhus på Halsnæs.

Umiddelbart efter Hasselbalch's overtagelse toges der fat på grundige jordforbedringer. Siden 1918 er en stor part af ejendommens drænrørssystem blevet fornyet og hele arealet systematisk gennemkalket. I 1918 indrettedes en ny hovedbygning i en næsten 300 år gammel lerstampet lade. Den forsynedes, efter tegninger af arkitekt Jensen Klint - Grundtvigskirkens skaber - med frontispice til havesiden og tækkedes med rørtag. De gamle lerstampede vægge, der var funderet på en meter tyk kampestenssokkel, bevarede. Omkring den nye hovedbygning anlagdes af havearkitekt Erstad - Jørgensen et nyt haveanlæg på grundlag af den oprindelige køkken- og frugthave. Avlsbygningerne restaureredes, og enkelte nyopførtes. Bl.a. indrettedes en hejselade, og kvægstaldene forsynedes med jernbjælker og hvælvinger.

Allerede kort efter den nuværende ejers overtagelse frasolgtes Klostersvangens ca. 25 ha til nabogården Flynderup. Den stadige udvidelse af kystbebyggelsen bevirkede, at der i de nærmest følgende år blev anlagt 3 villaveje på Borupgaards marker mellem banelinjen og strandvejen, medens der samtidig udstykkedes ca. 5 ha. til villabebyggelse. Siden da er der ved nedlæggelsen af tidligere Jernbaneoverskæringer blevet udparcelleret ca. 2 ha.

Det var dog ikke udelukkende formindskelse af tilliggendet, der foretoges. I 1925 tilkøbtes således naboejendommen Gamle Birkedal med ca. 14 ha eller 25 tdr. land. Denne, der havde været en del af Zeiner-Lassens Planteskole, blev derefter udlagt med permanent græs til opdræt og drives nu sammen med hovedgården.

I 1927 erhvervedes en anden nabogård, Prøvestenen på 11 ha eller 18 tdr. land. Denne ejendom blev dog fortsat drevet selvstændigt og er nu bortforpagtet. Gårdens besætning var rødt kvæg og svin, medens Borupgaards egen besætning udelukkende bestod af Jerseykvæg.

Trods disse nyerhvervelser nåedes ikke op på det tidligere hartkomstillende. Der er nu 25 tdr, htr. omfattende ca. 250 tdr.land., hvoriblandt endnu 20 tdr. land skov. Til gården hører 8 huse.

I 1931 sammenbyggedes den oprindelige hovedbygning med den af Jensen- Klint i 1918 indrettede ved en vinkelbygnig indeholdende en opholdsstue, spisesal, skabsværelser og urtårn. Arkitekten var ved denne ombygning Jensen-Klints tidligere medarbejder, arkitekt Friis-Pedersen. I forbindelse med tilbygningen foretoges en del nødvendige ændringer i de to hovedbygningers indre, men samtidig måtte havepartiet omlægges. Efter tegning af havearkitekt Aage Hansen fuldførtes den nødvendige flytning af tilkørselsvejen fra midten til udkanten af haven.

Borupgaard rummer i dag bemærkelsesværdige kunstværker, hovedsagelig malerier. Her findes Harald Giersings: Soldaten, Johannes Larsens: Svaner over Fiil-sø, Joachim Skovsgaards: Forarbejde til Apsis i Lunds Domkirke og Poul Jerndorffs: Lille Havfrue. I Spisesalen hænger en bronze- lysekroner af Niels Skovgaard og søn.

GODSEJER, DR. MED. KARL HASSELBALCH

BORUPGAARD

(F. 1874)

Karl Albert Hasselbalch fødtes 1. november 1874 på Aastrup ved Hjørring som tredje søn i Proprietær Hans Peter Jansen Hasselbalch's første ægteskab. Hans skolegang i Hjørring Realskole blev afsluttet med eksamen, fordi Ministeriet nægtede den kun 12 årige dreng tilladelse til at undstille sig; han kom så i huset hos sin faders fætter, daværende overlærer, senere Rektor ved Sorø Akademi Bartholomæus Hoff, og tog 16 år gammel studentereksamen i Sorø 1891.

Derefter studerede K.A. Hasselbalch medicin i København og tog embedseksamen 1898, blev assistent ved Universitetets fysiologiske Laboratorium under prof. Chr. Bohr, forsvarede doktorgraden i medicin 1899 med en afhandling om fosterskifte, rejste på stipendium til Berlin og Leipzig i 1904 og blev efter nogle måneders praktisk lægegerning Forstander for Lysinstitutets Laboratorium efter Finsens død.

I denne stilling - fra 1905 til 1918 - udførte han en række undersøgelser over lysets fysiologiske virkninger, over højfjeldsklima og over blodets reaktion og organismens neutralitetsregulation. 1911 - 18 var han censor i fysiologi ved medicinsk embedseksamen.

I 1917 - 1918 tog han ved landbohøjskolen eksamen som landbrugskandidat, opgav sin stilling ved Finsen-institutet og flyttede til Borupgaard ved Snekkersten, som i 1916 var tilfaldet hans hustru ved arv.

Som landmand fortsatte han i nogle år sit videnskabelige arbejde, nu med agerjordens reaktion og kulturplanternes kalkbehov som emne og offentliggjorde i Landbrugspressen talrige afhandlinger om sine resultater, ligesom han også virkede som foredragsholder rundt om i landet. I 1921 købte han Grønnesøgaard ved Frederiksværk - 480 tdr. land - hvis forfaldne avlsbygninger blev ombyggede, og hvis slet afvandede og kalktrængende jorder blev grundforbedrede, mængdens kobesætning blev rensset ofr tuberkulose.

Ved tilkøb af et par naboejendomme blev Borupgaards tilliggende bragt op fra 250 til 300 tdr. land, og i 1929 købtes 400 tdr. land hede i Jylland - ejendommen "Heimdal" ved Hoven -, som efter brydning af alen og grundig kultivering og mergling nu søges omskabt til agerbrug.

Hasselbalch sidder i bestyrelsen for foreningen af danske landbrugskandidater, for Frederiksborg Amts Landboforening, er medlem af de samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlssudvalg, formand for bestyrelsen af det af ham og hans hustru oprettede " Anders Hasselbalchs Fond til Leukæmiens Bekæmpelse", bestyrelsesmedlem i A/S. "Sanatorier for Brystsyge" og medlem af Landhusholdningsselskabets bestyrelsesråd.

Gift første gang 26. juli 1904 i Hjørring med Nanna Ida Elisabeth Heerfordt (f. 30 sept. 1882 på Fejø, d. 12 okt. 1904 Tåsinge), Datter af distriktslæge Niels Christian Heerfordt og Petra Othilia.

Frederikke Møller, anden gang 5. dec. 1906 i København med Antonie Sophie Hagemann (f. 18 sept. 1879 i København), Datter af Direktør for Polyteknisk læreanstalt, Geheimekonferensraad Gustav Adolf Hagemann (d. 1916) og hustru Mathilde, f. Bruun. I dette andet ægteskab fødtes seks sønner: Karl Gustav Hagemann Hasselbalch (f. 1907), Steen Hagemann Hasselbalch (f. 1909), Ole Bruun Hasselbalch (f.2 april 1911 i København, død d. 11.feb. 1914), Anders Spärck Hasselbalch (f. 11 sept. 1913 i København, d. 25 aug. 1929 på Borupgaard af Leukæmi; det var dette dødsfald, der foranledigede oprettelsen af det ovennævnte legat, hvis kapital er 700.000 kr., og hvis formål er opklaring af den ganske gådefulde og dødelige sygdoms natur; Hagen Hasselbalch (f. 1915) og Iver Hasselbalch (f. 1920).